

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru No. 10515/18

TMMOB MİMARLAR ODASI / TÜRKİYE

Başkan

Jon Fridrik Kjølbros,

Hâkimler

Carlo Ranzoni,

Aleš Pejchal,

Valeriu Grițco,

Branko Lubarda,

Marko Bošnjak,

Saadet Yüksel,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla, 12 Ekim 2021 tarihinde Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

14 Kasım 2017 tarihinde yapılan yukarıda belirtilen başvuruyu,

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2021. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Başvurunun, Türk Hükümetine 1 Ekim 2018 tarihinde bildirilmesine ilişkin kararı,

Davalı Hükümet tarafından sunulan görüşler ile başvuran tarafından bu görüşlere cevaben sunulan görüşleri,

Sözleşme'nin 36. maddesinin 2. fıkrası ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 44. maddesinin 3. fıkrası uyarınca Bölüm Başkanı'nın davaya müdahil taraf olarak katılmasına izin verdiği hükümet dışı kuruluş olan İfade Özgürlüğü Derneği'nin (İFÖD) sunduğu görüşleri dikkate alarak gerçekleştirdiği müzakerelerin ardından aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAY VE OLGULAR

1. Başvuran, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Mimarlar Odası Ankara Şubesi ("TMMOB", "Ankara Mimarlar Odası" veya "başvuran oda"), genel merkezi Ankara'da bulunan bir meslek kuruluşudur. Başvuran, Mahkeme önünde Ankara Barosuna bağlı Avukat R. D. Yıldırım tarafından temsil edilmiştir.

2. Türk Hükümeti ("Hükümet"), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde Türkiye temsilcisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

A. Davanın Koşulları

3. Davanın kendine özgü koşulları, taraflarca ifade edildiği şekliyle, aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Ankara Ticaret Odasına Yapılan Talep

4. Ankara Mimarlar Odası Başkanı Tezcan Karakuş Candan'ın imzaladığı 18 Aralık 2014 tarihli bir yazıyla, Ankara Ticaret Odasından, rayiç fiyatlara uygunluklarını kontrol etmesi için kendisine sunulan ve

Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nin bir kısmının yapımında kullanılan 300 kalem ürünün birim fiyatlarının yer aldığı faturaları talep etmiştir.

5. Ankara Ticaret Odası, 6 Ocak 2015 tarihli bir yazıyla, kontrol etmesi için sunulan birim fiyat çizelgelerinin ve ilgili faturaların ticari sır ile korundukları gerekçesiyle söz konusu talebi reddetmiştir. Ankara Ticaret Odası, 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak, söz konusu dönem boyunca, kamu kurumları tarafından satın alınan malların ve sağlanan hizmetlerin rayiç fiyatlara uygunluğuna ilişkin 4.000'e yakın kontrol işlemi gerçekleştirdiğini hatırlatmıştır. Ankara Ticaret Odası, birim fiyat çizelgelerinin, yalnızca soruşturma ve yargı makamlarına resmi talepleri doğrultusunda iletilebileceğini belirtmiştir.

6. Ankara Mimarlar Odası, 20 Ocak 2015 tarihinde, 6 Ocak 2015 tarihli kararın iptali için Ankara 7. İdare Mahkemesine ("İdare Mahkemesi") başvurmuştur.

7. İdare Mahkemesi, 27 Ocak 2015 tarihinde, başvuran kuruluşun görevlerinin 6235 sayılı TMMOB Kanunu'nun 2. maddesinde detaylıca ve sınırlayıcı bir şekilde açıklandığını, kuruluşun kanunda belirlenen amaçlar haricinde faaliyet gösteremeyeceğini, Ankara Ticaret Odası'na yapılan bilgi talebinin başvuranın ayrıcalıklarından biri olmadığını ve dolayısıyla 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca söz konusu bilgileri elde etmesinde herhangi bir menfaati bulunmadığını değerlendirerek dava ehliyeti olmadığı gerekçesiyle başvuranın davasını reddetmiştir.

8. Başvuran Oda, 27 Ocak 2015 tarihli karara karşı Danıştay'a temyiz başvurusunda bulunmuştur. Danıştay, Ankara Bölge İdare (İstinaf) Mahkemesine gönderilmek üzere davayı görev yönünden reddetmiştir.

9. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 11 Kasım 2015 tarihli esasa ilişkin bir kararla, itiraz edilen 27 Ocak 2015 tarihli kararı onamıştır.

10. Başvuran, 11 Kasım 2015 tarihli karara karşı karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 9 Mart 2016

tarihinde söz konusu talebi reddetmiş ve 27 Ocak 2015 tarihli karar kesinleşmiştir.

11. Başvuran Oda ve başkanı Tezcan Karakuş Candan, 30 Mayıs 2016 tarihinde, Sözleşme'nin 10. maddesi anlamında bilgi edinme haklarını ileri sürerek Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Başvuran Oda ve başkanı, Cumhurbaşkanlığı yerleşkesinin yapım işlerinde kullanılan ürünlerin fiyatları hakkında kendilerine bilgi vermesi için Ankara Ticaret Odası'na yaptıkları taleplerinin, bilgi edinme haklarına aykırı olarak reddedildiğini ve söz konusu ret kararının iptali için yaptıkları başvurunun, idare mahkemeleri tarafından yapılan eksik ve yanlış bir inceleme sonucunda uyuşmazlık nedeniyle kabul edilmediğini ileri sürmüşlerdir. Başvuran Oda ve başkanı, Anayasa'nın 10. maddesi (ayrımcılık yasağı), 26. maddesi (görüş alma veya verme özgürlüğü), 36. maddesi (adalete erişme hakkı) ve 40. maddesi (yetkili makama başvurma hakkı) ile korunan haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

12. Anayasa Mahkemesi, 17 Mayıs 2017 tarihli bir kararla başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi öncelikle, Tezcan Karakuş Candan'ın bireysel olarak herhangi bir şekilde idari ve yargısal hukuk yollarına başvurmadığını ve dolayısıyla kendisine başvurmadan önce yasal yolları tüketmediğini tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuran kuruluş ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur:

“7. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinde kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapamayacağı öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesinin anılan hüküm doğrultusunda yerleşik hale gelmiş içtihadı kapsamında kamu tüzel kişisi kavramı içine giren merkezi idare birimleri, mahalli idareler olan köy ve belediyeler ile meslek kuruluşları ve vakıf üniversitelerine bireysel başvuru yapma hakkının tanınmadığı kabul edilmiştir (*Ballıdere Belediye Başkanlığı*, B. No: 2012/1327, 12/2/2013, §§ 16-19; *Büğdüz Köyü Muhtarlığı*, B. No: 2012/22, 25/12/2012, §§ 26-29; *Doğubeyazıt Ticaret ve Sanayi*

Odası, B. No: 2012/743, 5/3/2013, §§ 15-17; *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*, B. No: 2012/1430,21/11/2013, §§ 20-28).

8. Somut olayda, başvuru TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesinin kamu tüzel kişisi olduğu anlaşılmıştır.

9. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.”

2. Ankara Mimarlar Odası Tarafından Yapılan Diğer Bilgi Edinme Talepleri

a) 10 Kasım 2014 Tarihli Talep

13. Ankara Mimarlar Odası, 10 Kasım 2014 tarihinde, Toplu Konut İdaresi Başkanlığından (“TOKİ”), daha sonra Cumhurbaşkanlığına devredilen Başbakanlık Hizmet Binası için ayrılan binalarının yapımı hakkında bilgi edinmeyi talep etmiş ve aynı zamanda bu binaya, Atatürk Orman Çiftliği arazisi içinde yer alacağı gerekçesiyle itiraz etmiştir. Talep edilen bilgiler, diğerlerinin yanı sıra, inşaat projesinin çeşitli aşamalarının tahmini toplam maliyeti, şantiyede çalışan işçi ve teknisyen sayısı, yapım işlerinde kullanılan işgücü maliyeti, toplam güvenlik sistemi maliyeti ve yapısal işler, son işlemler, altyapı, çevre düzenleme (ağaç ve bitkiler dâhil), çevreleyen yollar, mimari ve iç tasarım gibi inşaatın her aşamasında kullanılan her bir kalem ürünün birim fiyatı hakkındadır.

14. TOKİ, 27 Kasım 2014 tarihinde, özellikle, talep edilen bilgilerin, ilgili inşaat projesinin tamamlanmasından önce açıklanması halinde kamu projeleri için diğer ihaleler çerçevesinde haksız rekabet veya haksız kazanç sebep olabilecek bilgiler kategorisine girdikleri gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir.

15. Başvuran Oda, 12 Aralık 2014 tarihinde, TOKİ’nin bilgi talebini reddettiği 27 Kasım 2014 tarihli kararın iptali için Ankara 1. İdare Mahkemesine (1. İdare Mahkemesi) başvurmuştur.

16. TOKİ, 15 Ocak 2014 tarihinde savunmasını yapmış ve diğerlerinin yanı sıra, yaklaşık bedeller temelinde yapılabilecek tahminlerin, değerlendirilen yaklaşık birim maliyetlerini ortaya çıkarabileceğini ve bunun da ilerideki ihalelerde inşaat firmalarının rakipleri için haksız rekabet ve haksız kazanç sebep olabileceğini ileri sürmüştür.

17. 1. İdare Mahkemesi, 13 Aralık 2017 tarihinde, Ankara Mimarlar Odası'nın talebini reddeden idari işlemin hukuka aykırı olmadığı gerekçesiyle söz konusu başvuruyu reddetmiştir. 1. İdare Mahkemesi, Mimarlar Odası tarafından yapılan bilgi taleplerinin, projenin uygunluğunu sorgulama ve açıklama yapılması amaçlı olduğunu, söz konusu inşaatın, itiraz edilen işlem tarihinde devam etmekte olduğunu, inşaatın bu aşamasında birim fiyatlara ilişkin bilgilerin zamanından önce açıklanmasının haksız rekabet ve haksız kazanç sebep olabileceğini ve ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verebileceğini değerlendirmiştir. 1. İdare Mahkemesi, söz konusu taleplerin, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulama alanına girmediği sonucuna varmıştır.

18. Başvuran Odanın 13 Aralık 2017 tarihli karara karşı istinaf başvurusunda bulunmasının ardından Ankara Bölge İdare (İstinaf) Mahkemesi, 19 Nisan 2018 tarihli bir kararla, hukuka uygun olduğu gerekçesiyle itiraz edilen kararı onamıştır.

19. Bu karara karşı Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunulmamıştır.

b) 9 Aralık 2014 Tarihli Talep

20. Başvuran oda ayrıca, 9 Aralık 2014 tarihinde, TOKİ'den, diğerlerinin yanı sıra, aynı yerleşkede bulunan Başbakanlık konutu olarak inşa edilmekte olan yapının maliyeti hakkında bilgi vermesini talep etmiştir.

21. TOKİ, 29 Aralık 2014 tarihinde, Ankara Mimarlar Odası'nın talebini cevaplamış ve Başbakanlık konutu için ihale bedelinin katma değer vergisi hariç 1.014,490 TRY olduğunu belirtmiştir.

Bu bilgi alışverişi TOKİ ve Mimarlar Odası arasında ihtilaf konusu olmamıştır.

3. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi Yerleşkesinin İnşaatı Çerçevesinde Gerçekleşen İhaleler

22. Hükümet tarafından sunulan bilgilerden, ilk olarak Başbakanlık için ayrılan ve daha sonra Cumhurbaşkanlığı Külliyesine çevrilen söz konusu inşaat kompleksinin, milli savunma ve ulusal ve uluslararası temsil alanlarında bilgi işleme ve dağıtma konusunda geniş bir yetkiye sahip olan, Türkiye'deki yürütme organlarının en önemli yapılarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, yüksek güvenli ve idari bina olarak sınıflandırıldığı için, inşaatı kısmen bir kamu kurumu olan TOKİ tarafından kısmen de kamu ihalelerinden sonra seçilen özel firmalar tarafından yapılmıştır.

23. Bu bağlamda TOKİ, söz konusu külliyenin yapım işleri çerçevesinde, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun "İstisnalar" başlıklı 3. maddesinin b) bendine istinaden yayımlanan 5 Mart 2012 tarihli Bakanlar Kurulu Kararname Eki Esasları uyarınca 1, 2, 3, 4 ve 5 numaralı ihaleler için görevlendirilmiştir.

24. Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapımına ilişkin diğer beş ihale, 2012-2018 yılları arasında özel sektöre açılmıştır. Söz konusu ihaleler, belirli teknik, mesleki, ekonomik ve mali yeterliliklere sahip ve hâlihazırda Türkiye'de veya diğer ülkelerde büyük projelerin yapımında başarılı bir deneyime sahip inşaat firmaları ile sınırlandırılmıştır. Nisan 2012 ihalesine dokuz firma davet edilmiş, sekizi teklif vermiş; Mart 2013 ihalesine on beş firma davet edilmiş, dokuzu teklif vermiş; Mart 2014 ihalesine on sekiz firma davet edilmiş, on yedisi teklif vermiş; Mart 2016 ihalesi için on dört firma davet edilmiş, on biri teklif vermiş; Aralık 2018 ihalesi için on dört firma davet edilmiş ve yedi firma teklif vermiştir. Bu ihaleler sırasında en

düşük teklifi veren firmalar seçilmiş ve tekliflerin değerlendirilmesinde tek unsur “en düşük fiyat” olarak belirlenmiştir.

4. Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin Toplam Maliyeti Hakkında Yürütme Organı Üyelerinin Sunduğu Bilgiler

25. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunun 3 Kasım 2014 tarihli toplantısı sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’e bir soru sorulmuş ve kendisi aşağıdaki gibi cevap vermiştir:

“MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK: Evet. Cumhurbaşkanlığı tarafından kullanılması planlanan yeni hizmet binasının yapım giderleri hangi bütçeden karşılanmıştır? Söz konusu binanın toplam maliyeti ne kadardır? Yeni hizmet binasının proje bedeli toplam 1 milyar 370 milyon liradır. Şu ana kadar tümü Başbakanlık bütçesinden olmak üzere 963,4 milyon lirası harcanmıştır. 2015 yılında tamamlanacak olması nedeniyle 2015 yılı bütçesinde 300 milyon lira ödenek ayrılmıştır.”

26. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’nun 31 Ekim 2017 tarihli toplantısında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri’nin yaptığı açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:

“(…) Başbakanlık tarafından yapıldı Külliye. Başbakanlık tarafından tefriş edildi. Geçen yıl Maliye Bakanımız Sayın Şimşek bu rakamı 1 milyar 370 milyon TL olarak açıklamıştı.

(...)

bu rakamlar içerisinde tefrişin, ana tefriş malzemelerinin de olduğunu biliyoruz.

(...)

Yani biz gittiğimizde Külliye’de bütün masalar, koltuklar her şey vardı ve ihale kapsamında alınmıştı. Dolayısıyla, sonradan biz bir şeyler aldık mı? Aldık, tablo gibi (...) tanesi 70-80 liradan ibaret bardaklar aldık. 5.400 liraya mal etmiş olduğumuz masalardan aldık. (...)

B. İlgili İç Hukuk Kuralları ve Uygulaması

27. Anayasa'nın ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 125

“İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur.”

Madde 135

“Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir.

(...)

Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasi partiler aday gösteremezler.

Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

(...)”

28. 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Kanunu'nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 1

“Türkiye sınırları içinde meslek ve sanatlarını icraya kanunen yetkili olup da mesleki faaliyette bulunan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimarları teşkilatı içinde toplayan tüzel kişiliğe sahip Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği kurulmuştur.

Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan Birliğin ve Odaların merkezi Ankara’dadır.”

Madde 2

“Birliğin kuruluş amacı ile yapamayacağı faaliyetler ve işler aşağıda gösterilmiştir.

Birliğin kuruluş amacı:

a) Bütün mühendis ve mimarları ihtisas kollarına ayırmak ve her kol için bir oda kurulmasına karar vermek;

Bu suretle aynı ihtisasa mensup meslek mensuplarını bir Odanın bünyesinde toplamak; merkezde idare heyeti, haysiyet divanı ve murakıplar gibi görevlilere yetecek kadar üyesi bulunmayan Odanın merkezini, Umumi Heyetin belirleyeceği yerde açmak;

b) Mühendislik ve mimarlık mesleği mensuplarının, müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak;

c) Meslek ve menfaatleriyle ilgili işlerde resmi makamlarla işbirliği yaparak gerekli yardımlarda ve tekliflerde bulunmak, meslekle ilgili bütün mevzuatı normları, fenni şartnameleri incelemek ve bunlar hakkındaki görüş ve düşünceleri ilgililere bildirmektir.

Birlik ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.”

(...)

Madde 19

Odalar, bu kanunun 2 nci maddesinde belirtilen amaç için Birlik Umumi Heyetince kararlaştırılan işlerden yalnız odalarını ilgilendiren kısımlar ile görevlidirler.

Odalar ve organları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

(...)

Ek Madde 3

“Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği üzerinde, Bayındırlık Bakanlığınca; ihtisas dallarına göre Odalar üzerinde ise, ilgili bakanlıklarca idari ve mali denetim yapılır. İlgili Bakanlıklar; Cumhurbaşkanı kararı ile tespit edilir. ”

29. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

“Amaç

Madde 1

Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2

Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.

(...)

Bilgi edinme hakkı

Madde 4

Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

TMMOB MİMARLAR ODASI / TÜRKİYE

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

(...)

İtiraz usulü

Madde 13

Bilgi edinme istemi reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kurula itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, Kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi on beş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurula itiraz, başvuru sahibinin idarî yargıya başvurma süresini durdurur.

(...)

Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Devlet sırrına ilişkin bilgi veya belgeler

Madde 16

Açıklanması hâlinde Devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler

Madde 17

Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması hâlinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ticarî sır

Madde 23

Kanunlarda ticarî sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticarî ve malî bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.”

30. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin 2. fıkrasına göre kamu tüzel kişileri

bireysel başvuruda bulunamazlar. Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir.

31. Olayların meydana geldiği dönemde yürürlükte olan 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 3. maddesinin b) fıkrası aşağıdaki gibidir:

“Savunma, güvenlik veya istihbarat alanları ile ilişkili olduğuna veya gizlilik içinde yürütülmesi gerektiğine karar verilen veya mevzuatı uyarınca sözleşmenin yürütülmesi sırasında özel güvenlik tedbirleri alınması gereken veya devlet güvenliğine ilişkin temel menfaatlerin korunmasını gerektiren hallerle ilgili olan mal ve hizmet alımları ile yapım işleri,

(...)

Ceza ve ihalelerden yasaklama hükümleri hariç bu Kanuna tâbi değildir.”

32. Türk hukukunda ticari sır, rakiplere ekonomik anlamda menfaat sağlayan, sır olarak saklanan ve gizli kalması için ilgili kişinin gerekli önlemleri aldığı bilgi olarak tanımlanmaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2004/7827 Esas ve 2007/5755 Karar sayılı kararında, “ticari sır kavramının en önemli unsurunun toplumun bilgisi dâhilinde olmama veya ilgili alanda rakip firmalarca bilinmeme şartının olması” olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 239. maddesi uyarınca ticari sır, banka sırrı veya müşteri sırrı niteliklerine sahip bilgi veya belgelerin açıklanması suç olarak düzenlenmektedir. Bu hükme göre, bir müşteri ile yüz yüze yapılan bir görev çerçevesinde saklanan bilgi veya belgelerin verilmesi veya iş sırlarının veya banka sırlarının açıklanması, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve para cezası ile cezalandırılan fiillerdir.

33. Türk idare hukukunda, kamu tüzel kişileri, belirli yetki ve ayrıcalıklara sahiptir ve sıkı denetime tabiidir. Kuruluşları, organları, görev ve yetkileri, işleyiş ve amaçları, çalışma yöntemleri ve görevlerinin sona ermesi de hukuki veya idari usullere göre düzenlenmektedir. Bir kamu tüzel kişinin faaliyet alanını veya statüsünü değiştirmek, organlarının yetkisini

aşmaktadır; bu organların isteğinin, söz konusu kamu tüzel kişinin faaliyetlerinin amacı veya statüsü üzerinde bir etkisi olamaz.

ŞİKÂyetLER

34. Başvuran, Sözleşme'nin 10. maddesini ileri sürerek, Ankara Ticaret Odası'nın, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca yapmış olduğu yeni Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin bir kısmının yapımında kullanılan malzemelerin maliyet ve birim fiyatlarına ilişkin talebini reddetmesinden şikâyet etmektedir. Başvuran, söz konusu reddin bilgiye erişim hakkını ihlal ettiğini iddia etmektedir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

35. Başvuran Oda, şikâyetleri bağlamında Sözleşme'nin 10. maddesini ileri sürmektedir. Bu madde aşağıda belirtildiği gibidir:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, kanunla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

A. Tarafların İddiaları

1. Hükümet

36. Hükümet ilk olarak, başvurunun Sözleşme hükümlerine *kişi yönünden (ratione personae)* uygun olmadığını ileri sürmektedir, zira Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği yerel şubelerinden biri olarak Ankara Mimarlar Odası, Anayasa'nın 135. maddesi uyarınca bir meslek kuruluşu ve kamu tüzel kişisidir, hükümet dışı kuruluş olarak değerlendirilemez ve Mimarlar Odası'nın Sözleşme'nin 34. maddesi çerçevesinde Mahkemeye başvuruda bulunma ehliyeti bulunmamaktadır. Hükümete göre başvuran Oda, kamu gücünün kullanılmasına katılan ve Devletin denetimi altında kamu hizmeti yürüten belirli bir kanunla kurulmuş bir tüzel kişidir. Nitekim başvuran Odanın temel görevleri, mimarlık mesleğinin düzenlenmesini sağlamak ve kamu makamları önünde mesleğin temsilcisi sıfatıyla hareket etmek olacaktır. Bu kamu hizmetinin yerine getirilmesinde Ankara Mimarlar Odası'na, özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin sahip olduğu hak ve yetkilerin üzerinde ayrıcalıklı hak ve yetkiler verilecektir. Ankara Mimarlar Odası, mesleğin yürütülmesi koşullarını belirleyecek ve meslek üyelerinin ödevlerini belirleyen "meslek kurallarını" hazırlayacaktır. Ankara Mimarlar Odası, odaya üye olmanın, mimarlık mesleğinin her alanında çalışmak için zorunlu olduğunu bilerek kuruluşa kayıt başvurusu hakkında karar verme yetkisine sahip olacaktır. Son olarak Ankara Mimarlar Odası'nın, odanın üyelerine disiplin cezaları verme yetkisi olacaktır. Yetkilerini kullanarak Ankara Mimarlar Odası tarafından verilen bireysel veya düzenleyici kararlar, idare mahkemeleri önünde itiraz edilebilecek idari kararlar olacaktır.

37. Hükümet dahası, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapım maliyetine ilişkin bilgi edinme hakkının, TMMOB'nin kuruluşuna ilişkin kanunda sınırlı olarak tanımlanan Ankara Mimarlar Odası görevlerinin dışında

kalması nedeniyle, başvurunun Mahkemenin *konu bakımından (ratione materiae)* yetkisinde olmadığını ileri sürmektedir.

38. Hükümet bu noktada, Mahkemenin daha önce, iyi bir meslek kuruluşu olan Bursa Barosu tarafından yapılan bir başvuruyu, kuruluşun statüsünden doğan nedenlerle reddettiğini hatırlatmaktadır (*Bursa Barosu Başkanlığı ve diğerleri/Türkiye*, no. 25680/05, §§ 112-113, 19 Haziran 2018).

39. Hükümet ayrıca, başvuran odanın Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvurunun, mesleki kuruluşlarının tüketeceği bir hukuk yolu olmaması ve dolayısıyla, Ankara Bölge İdare İstinaf Mahkemesinin nihai kararını verdiği 9 Mart 2016 tarihinden itibaren başlayacak altı aylık süreyi durdurulmaması nedeniyle, başvurunun vaktinden geç sunulduğunu ileri sürmektedir.

40. Hükümet aynı zamanda, başvuran odanın, 6 Ocak 2015 tarihinde Ankara Ticaret Odası tarafından verilen ret kararına Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu önünde itiraz etmediği için iç hukuk yollarını tüketmediğine itiraz etmektedir.

41. Hükümet, esasa ilişkin olarak, Mimarlar Odasının talep ettiği ve mevcut davaya konu olan bilgiler ile ilgili olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasama faaliyetleri ve denetimi çerçevesinde sunulan açıklamalardan çıkarılabileceği gibi kamuoyunun Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin toplam yapım maliyeti hakkında büyük ölçüde bilgilendirildiğini açıklamaktadır.

42. Hükümet ayrıca, Ankara Mimarlar Odasının Ankara Ticaret Odasından talep ettiği bilgilerin, Ankara Ticaret Odasının kanun ile öngörülen kamu ihaleleri kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların faturalarını onaylama yükümlülüğü çerçevesinde kontrolüne sunulan, yapım işlerinde kullanılan 300 kalem ürünün faturaları ile ilgili olduğuna ve söz konusu inşaatta yer alan firmaların ticari sırrı olduğuna dikkat çekmektedir. Hükümet, Ankara Ticaret Odasının, talep ettiği bilgileri başvuran odaya

sunması halinde, ticari sırri riayet edilmemesini cezalandıran Türk Ceza Kanunu'nun 239. maddesini ihlal edeceği kanaatine varmaktadır.

2. Başvuran Kuruluş

43. Başvuran Oda bu iddialara karşı çıkmaktadır. Başvuran Oda ilk olarak, mevcut davada, kamu gücünü kullanan bir kamu makamı olduğunu değil, kamu güçlerinin mağduru, hükümet dışı bir kuruluş olduğunu ve Sözleşme ile güvence altına alınan tüm hak ve özgürlüklere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Başvuran Oda, bu bağlamda, Mahkemenin, söz konusu kuruluşun yasal statüsünü ve gerektiğinde bu statünün kuruluşu verdiği hakları, yürütülen faaliyetlerin niteliğini ve bağlamını ve kuruluşun siyasi makamlar karşısındaki bağımsızlık düzeyini dikkate alarak hükümet dışı kuruluş kavramını özerk bir şekilde yorumladığını hatırlatmaktadır. Başvuran Oda, Türk kanunlarına göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, geniş idari yetkiler verilmiş yüksek özerkliğe sahip kuruluşlar olduklarını ileri sürmektedir. Bu kuruluşların tüm organları kendi üyeleri tarafından seçilecek ve üyeler aynı zamanda bu organlara finansman sağlayacaktır. Bununla birlikte bu kuruluşlar, üst kuruluşlarının ve merkezi idarenin idari denetimine tabidir ancak özerkliklerini kaybetmeyeceklerdir. Buna karşın, özerk karar verme mekanizmaları, kuruluşlarına ilişkin kanunlarla güvence altına alınacaktır.

44. Başvuran Oda, idareden oldukça farklı olduğunu vurgulamıştır. Başvuran Oda bu konuda, diğerlerinin yanı sıra, 26 Mart 1986 tarihinde Danıştay tarafından verilen karara atıfta bulunmuştur. Kararın ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“(…) kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, meslek hizmetlerini görmek, mesleki ahlakı ve tesanütü korumak ve mesleğin gelişmesini sağlamak ve bu amaçla üyeleri hakkında disiplin cezaları vermek; bir takım resim ve harçlar almak; kayıt ve para cezası tahsil etmek gibi sınırlı bazı kamu yetkileriyle donatılmış, kamu kurumlarından ayrı

kendine özgü kuruluşlar olduğunu ortaya koymaktadır. (...) Bu itibarla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kamulaştırma gibi sadece Devlet ve kamu tüzel kişilerine tanınan ve yukarıda tanımlandığı gibi bir zor alım olan kamulaştırma yetkileri bulunmamaktadır.”

45. Başvuran Oda, meslek kuruluşu sıfatıyla görevlerine ilişkin olarak, kuruluşuna ilişkin 6235 sayılı Kanun’da belirtilen görevlerinin bir kısmının Türkiye’de mimarlık mesleğinin temsil edilmesi, mesleğin itibarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgili olduğuna dikkat çekmektedir. Başvuran Oda aynı zamanda, son nokta bağlamında, TMMOB iç düzenlemeleri ve uygulaması ile belirlenen, ülkenin doğal kaynaklarının korunmasında ve işletilmesinde, çevre ve tarihi değerlerin ve kültürel mirasın korunmasında, tarımsal ve sınai üretimin artırılmasında, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında gerekli görülen teşebbüs ve faaliyetlerde bulunma gibi ek amaçları da izlemektedir. Başvuran Oda, amaçları arasından “gözlemci” rolünü yerine getirerek, kamusal alan olan “ruhsatsız” Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapım maliyeti hakkında bilgi talebinde bulunduğunu ileri sürmektedir.

46. Başvuran Oda, Mahkeme içtihatlarına uygun olarak, mesleğin menfaatlerini ve haklarını koruma ödevlerinin yanı sıra kamu menfaati “gözlemcisi” sıfatıyla hareket eden meslek kuruluşlarına bilgi edinme hakkı ve ifade özgürlüğünün tanınmasının uygun olacağını iddia etmektedir. Başvuran oda ayrıca, bilgi edinme özgürlüğü hakkının Anayasa ve Türk kanunları tarafından herkes için tanınmış bir hak olduğuna ve ulusal hukukta kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını bu haktan faydalanmaktan alıkoyan bir hüküm bulunmadığına dikkat çekmektedir.

47. Başvuran Odaya göre, Ankara Ticaret Odasının, talep edilen bilgilerin ticari sır teşkil ettikleri gerekçesiyle başvuranın bilgi talebini reddettiği karar gerekçeden yoksundur ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 23. maddesine yapılan atıf dışında yetkili makamların cevabı, talep edilen bilgilerin neden söz konusu kategoriye girdiğine dair herhangi

bir açıklamaya imkân vermemektedir. Başvuran oda, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun amaç kısmında açıklandığı üzere, demokratik ve şeffaf bir hükümet ancak tarafsızlık, açıklık ve eşitlik ilkeleriyle mümkün olacaktır şeklinde devam etmektedir. Şeffaflık, demokratik bir hükümetin temel taşı ve özünü oluşturacaktır. Bilgi edinme hakkının başlıca görevi şeffaflığın sağlanması olacaktır. İkincil görevi de bireyin idareye karşı korunmasıdır. Bu koşullar altında, bilgi edinme hakkı, kişisel verilere erişim hakkını, resmi verilere erişim hakkını ve kamu menfaatini ilgilendiren hususlarda bilgi edinme hakkını kapsamaktadır.

48. Başvuran Oda, bu konuda, idareden talep edilen bilgilerin Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapımı ile gerçekleşmiş masraflara ilişkin olduklarını ileri sürmektedir. Söz konusu bilgilerin açıklanması, herhangi bir şekilde ulusal ekonomik çıkarlara zarar vermeyecek veya haksız rekabete ve haksız kazançta yol açmayacaktır. Kamu harcamalarına ilişkin bilgilerin açıklanmasının ekonomik çıkarlara zarar vereceğini iddia etmek, idarenin meşruluğunun ve şeffaflığının reddedilmesiyle ilgilidir.

3. Müdahil Taraf (İfade Özgürlüğü Derneği)

49. Müdahil taraf, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesinin, Türkiye'de yarı kamu kurumu niteliğinde olduğunu ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olarak değerlendirildiğini ileri sürmektedir. Müdahil taraf, Türk hukukunda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının yasal statüsüne ilişkin olarak, Anayasa'nın bu kuruluşları, belli bir meslek mensuplarının ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak amacıyla olan kanun ile kurulmuş kamu tüzel kişileri (Anayasa'nın 135. maddesi) olarak tanımladığına dikkat çekmektedir. Anayasa'ya göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organları,

kanunda gösterilen usullere göre ve yargı gözetimi altında kendi üyeleri tarafından gizli oyla seçilmektedir.

50. Müdahil tarafa göre bu kuruluşlar şu şekildedir: barolar, tabip odaları, mimarlar ve mühendisler odaları, ticaret odaları, sanayi odaları, esnaf ve sanatkârlar odaları, vb. Bu kuruluşlar, özel çalışılan meslekleri düzenlemektedirler. Özel olarak çalışılan mesleklerden (avukat, doktor, mimar, mühendis, muhasebeci vb.) yapmak isteyen herkes, ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşuna kayıt yaptırmakla yükümlü olacaktır.

51. Müdahil tarafa göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, geniş idari yetkilere sahip oldukça özerk kuruluşlardır. Bu kuruluşların tüm organları kendi üyeleri tarafından seçilecektir. Kuruluşların finansmanı da kendi üyeleri tarafından sağlanacaktır. Ancak söz konusu kuruluşlar, üst kuruluşlarının ve merkezi idarenin idari vesayetine ve denetimine tabi olacaktır. Bununla birlikte özerkliklerini kaybetmeyeceklerdir. Buna karşın, özerk karar verme mekanizmaları, kuruluşlarına ilişkin kanunlarla güvence altına alınacaktır.

B. Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Genel İlkeler

a) Kamu Tüzel Kişileri ve Bireysel Başvuru Yolu

52. Mahkeme, Sözleşme veya Protokolleri'nde tanınan haklarının Yüksek Sözleşmeciler Tarafından biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren bir tüzel kişinin, yalnızca Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında bir "hükümet dışı kuruluş" olması durumunda Mahkeme önünde başvuruda bulunabileceği ilkesini hatırlatmaktadır.

53. Kamu gücünü kullanan ve yetkili makamların denetimi altında kamu hizmeti yürüten tüzel kişiler "hükümet kuruluşları" kategorisine girmektedir. Devletin merkezi organları ve "kamu görevlerini" yerine

getiren yerinden yönetim makamları, söz konusu organlara kıyasla özerklik derecelerine bakılmaksızın, Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında "hükümet dışı kuruluşlara" karşılık "hükümet kuruluşları" olarak değerlendirilmektedirler (*Ayuntamiento de Mula/İspanya* (k.k.), no. 55346/00, AİHM 2001-I, *Section de commune d'Antilly/Fransa* (k.k.), no. 45129/98, AİHM 1999-VIII ve *Döşemealtı Belediyesi/Türkiye* (k.k.), no. 50108/06, 23 Ekim 2010).

54. Ayrıca, yerel yönetimler dışında, bir kamu tüzel kişininin hükümet kuruluşu olup olmadığını değerlendirmek üzere, yasal statüsünü ve gerekirse bu statünün kendisine verdiği ayrıcalıkları, yürüttüğü faaliyetin niteliği ve bağlamı ve kuruluşun siyasi makamlar karşısındaki bağımsızlık düzeyini dikkate almak gereklidir (*Radio Fransa ve diğerleri/Fransa* (k.k.), no. 53984/00, § 26, AİHM 2003-X (alıntılar) ve *Kotov/Rusya* [BD], no. 54522/00, § 93, 3 Nisan 2012). Hükümete ilişkin ayrıcalıkları bulunmayan kamu kurumları (*Les saints monastères/Yunanistan*, 9 Aralık 1994, § 49, A Serisi no. 301-A; *Radio Fransa ve diğerleri/Fransa*, yukarıda anılan karar, §§ 24-26; *Österreichischer Rundfunk/Avusturya*, no. 35841/02, 7 Aralık 2006) veya Devletten yeterince kurumsal ve işlevsel bağımsızlığa sahip halka açık firmalar (İran İslam Cumhuriyeti Gemicilik Şirketi/Türkiye no. 40998/98, §§ 80-81, AİHM 2007-V, *Ukrayna-Tümen Oblastı/Ukrayna*, no. 22603/02, §§ 25-28, 22 Kasım 2007, *Unédic/Fransa*, no. 20153/04, §§ 48-59, 18 Aralık 2008 ve aksi yönde (*a contrario*) bir karar, *Zastava It Turs/Srbistan* (k.k.), no. 24922/12, 9 Nisan 2013 ve *State Holding Company Luganksvugillya/Ukrayna*(k.k.), no. 23938/05, 27 Ocak 2009), Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında "hükümet dışı kuruluşlar" olarak değerlendirilebilmektedirler.

b) Bilgi Edinme Hakkı

55. Mahkeme, bilgi edinme hakkına ilişkin içtihatlarının mevcut durumunun *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* [BD] (no. 18030/11, §§

149 ve devamı, 8 Kasım 2016) kararında açıklandığını hatırlatmaktadır. Mahkeme özellikle, “bilgi edinme özgürlüğü hakkının, esasen bir hükümetin, bir kişinin, başkalarının kendisine iletmek istediği veya iletmeye razı olabileceği bilgileri elde etmesini engellemesini yasakladığına” dair yerleşik içtihadının halen geçerli olduğunu değerlendirmektedir. Dahası, “bilgi edinme hakkının, bir Devlete, *kendiliğinden (motu proprio)* bilgi alma ve yayma konusunda pozitif yükümlülükler dayattığı düşünülemez”. Mahkeme ayrıca, Sözleşme’nin 10. maddesinin, bireye bir kamu makamı tarafından tutulan bilgilere erişme hakkı vermediği veya Devleti bu bilgileri bireye sağlamak zorunda bırakmadığı kanaatindedir. Ancak Mahkeme, böyle bir hakkın veya yükümlülüğün, ilk olarak, bilgilerin açıklanması icra edilebilir hale gelen bir mahkeme kararı ile dayatıldığında ve ikinci olarak, bilgiye erişim, bireyin ifade özgürlüğü hakkını ve özellikle “bilgi edinme ve de verme özgürlüğünü” kullanması için belirleyici olduğunda ortaya çıkabileceğini ve bu erişimi reddetmenin, söz konusu hakkın kullanılmasına bir müdahale teşkil ettiğini belirterek içtihatlarını detaylandırmıştır (yukarıda anılan *Magyar Helsinki Bizottság* kararı, § 156).

56. Mahkemeye göre, bilgiye erişimin sağlanmasının reddinin başvuranın ifade özgürlüğü hakkını kullanmasına bir müdahale teşkil edip etmediği ya da hangi ölçüde bir müdahale teşkil ettiği konusu, davanın kendine özgü koşulları ışığında, bir durumdan diğerine göre değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda, verili bir davadaki olayda bilgi edinme hakkının kapsamını belirlemek üzere Mahkeme tarafından kullanılan ilgili başlıca kriterler, bilgi talebinin amacı (ifade özgürlüğünün kullanılmasına yönelik gerçek ihtiyaç), aranan bilginin niteliği (kamu menfaati kriteri), başvuran tarafın rolü (olası “gözlemci” görevi) ve bilginin erişilebilirlik düzeyi bağlamında değerlendirilebilmektedir (yukarıda anılan *Magyar Helsinki Bizottság* kararı, §§ 158-170).

2. Bu İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

57. Hükümetin, Ankara Mimar Odasının hükümet dışı bir kuruluş olarak değerlendirilemeyeceği nedeniyle başvurunun Sözleşme hükümlerine *kişi yönünden (ratione personae)* uygun olmadığına yönelik itirazına ilişkin olarak Mahkeme, aşağıda belirtilen nedenlerle başvurunun her durumda reddedilmesi gerektiği için bu konunun incelenmesine gerek olmadığına hükmetmektedir.

58. Nitekim Hükümetin, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapım maliyetine ilişkin bilgilerin Ankara Mimarlar Odası görevlerinin dışında kalması nedeniyle başvurunun Sözleşme hükümleri ile *konu bakımından (ratione materiae)* bağdaşmadığına yönelik itirazını inceleyerek Mahkeme, başvuran oda tarafından yapılan ve mevcut davaya konu olan bilgiye erişim taleplerinin, başvuran odanın bilgi edinme hakkı ile faydalandığı ayrıcalıklar kapsamına girip girmediğini denetlemeye davet edilmektedir.

59. Mahkeme öncelikle, başvuran Oda tarafından Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapım maliyeti ve birim fiyatlarına ilişkin talep edilen bilgilerin tam anlamıyla devlet organları önünde mimarlık mesleğinin temsil edilmesi alanına girmediklerini kaydetmektedir. Ancak Mahkeme, başvuran Odanın bu konuda, bir yandan kuruluşuna ilişkin kanunun münhasıran kendine verdiği amaç ve yetkiler ile diğer yandan, ülkenin doğal kaynaklarının korunmasında ve işletilmesinde, çevre ve tarihi değerlerin ve kültürel mirasın korunmasında, tarımsal ve sınai üretimin artırılmasında, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında gerekli görülen teşebbüs ve faaliyetlerde bulunma gibi başvuran odanın kendi kendine ve TMMOB'nin kendi iç düzenlemelerinde üstlendiği ek amaçlar arasında bir ayırım yaptığını kaydetmektedir.

60. Bununla birlikte Mahkeme, TMMOB'nin kuruluşuna ilişkin kanunun, TMMOB ve başvuran Oda da dâhil olmak üzere şubelerinin amaç ve yetkilerini açıkça ve sınırlı bir şekilde sıraladığını gözlemlemektedir: Söz

konusu amaçlar, mimarlık veya mühendislik mesleğinin örgütlenmesi veya mesleğin devlet organları önünde temsil edilmesi ile sınırlıdır ve TMMOB'nin kendisinin üstlendiği ve başvuran oda tarafından ileri sürülen ek amaçlara değinmez. Dahası, kuruluşa ilişkin kanun, TMMOB ve şubelerinin kanunda belirtilenlerin dışında bir amaç izlemesini açıkça ve kategorik olarak yasaklamaktadır.

61. Mahkeme ayrıca, kuruluşa ilişkin kanunda yer alan bu gerekliliğin, aynı zamanda, başvuran odanın Ticaret Odası tarafından verilen ret kararına karşı açtığı başvuruyu değerlendirmeye çağrılan idare mahkemeleri tarafından onaylandığını gözlemlemektedir. Söz konusu mahkemeler, talep edilen bilgilerin, başvuran Odanın kanunda belirtilen amaçları ile pek ilgili olmadığı kanaatine varmışlardır.

62. Mahkeme ayrıca, başvuran Oda tarafından talep edilen bilgilerin, özellikle, inşaat firmalarının Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapımı için düzenledikleri kamu ihaleleri çerçevesinde belirledikleri inşaat kalem ürün ve malzemelerinin birim fiyatları gibi ihalelerin detayları kapsamına girdiklerini gözlemlemektedir. Söz konusu bilgiler, doğrudan bu firmaların ticari ve teknolojik stratejisi ile ilgilidir. Mahkeme, Türk hukukunun, rakipler ve üçüncü taraflar karşısında, kamu ihaleleri kapsamında firmalar tarafından yapılan tekliflerde belirtilen kalem ve hizmetlerin birim fiyatlarının gizliliğini tanıdığını ve bunun amacının, kamu ihalelerine ilişkin tekliflerde adil rekabeti ve dolayısıyla kamu menfaatinin korunmasını sağlamak olduğunu kaydetmektedir. Bu tespitin, ihtilaf durumunda bu tür bilgilerin adli veya idari soruşturma organlarına açıklanmasını sınırlayan Türk hukuku hükümleriyle tutarlı olduğu belirtilmelidir.

63. Mahkeme, yukarıda belirtilen tespitler ışığında, başvuran Odanın, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapımındaki harcamalara yönelik olası bir tartışmada sahip olduğunu ileri sürdüğü role ilişkin olarak, talep ettiği bilgilerin kanunda belirtilen, mimarlık mesleğini düzenleme veya bu mesleği devlet organları önünde temsil etme görevlerini yerine getirmesi

için nasıl gerekli olduklarını göstermediğini değerlendirmektedir. Başvuran odanın, kamu menfaatini ilgilendiren konularda kamuoyu tartışmaları yürütülmesi yönündeki kamu menfaatine veya bu alanlarda idarenin şeffaf olması zorunluluğuna ilişkin açıklamaları muğlaktır ve her halükârda, başvuran Odanın görevlerinin bu bilgilerle bağlantılı olmamasını telafi etmek için yeterli değildir.

64. Yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında Mahkeme, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinin yapım maliyetine ilişkin bilgi edinme hakkının, TMMOB'nin kuruluşuna ilişkin kanununda sınırlı olarak tanımlanan Ankara Mimarlar Odası görevlerinin dışında kaldığı kanaatindedir. Sonuç olarak, başvuran odanın şikâyetleri bu bağlamda Sözleşme hükümleri ile *konu bakımından (ratione materiae)* bağdaşmamaktadır. Bu nedenle Mahkeme, başvurunun, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi ve 4. fıkrası uyarınca kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği kanaatindedir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oy birliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup 4 Kasım 2021 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

{signature_p_2}

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan